

A könyvszemleirő két *Helikon*-kiadvány ismertetésével búcsúzunk az őszentdőtől és olvasótól, s még némi útravalót is ad 1988-ra. Az egyik könyv, a *Korán* eredetiből készült magyar fordítása és tudományos értelmezése, egyetemes tudásunk gazdagításához; a másik kötet, a *Képes krónika* kódexhasonmása, magyar szövege és sokrétű magyarázata, nemzeti önismeretünk elmélyítéséhez nyújt felbecsülhetetlen értékű segítséget. A Helikon Kiadó újdonságairól szólva ezúttal is könyvművészeti műtárgyakat jellemezhetek: a *Képes krónika* tipográfiai káprázatát (fekete-arany címervignettás pergamenkötés, tökéletes hűségű fakszimile, magyar kísérőkötet) a mesternek, *Szántó Tibornak* köszönhetjük; a *Korán* keleties hangulatú könyvtervével és díszítő rajzaival (zöld bársonykötés, arany és sárga színharmóniák, arabeszk motívumok) a tanítvány, *Nagy András* remekelt. A Helikon-műhely a tekintetben is folytatja jó hagyományait, hogy kutatásösztönző és koordináló szerepet töltsön be. Az *Európa* Kiadónál egy éve a *Pro memoria* sorozatban megjelent *Képes krónika*-kiadás magyar szövegét és kísérő apparátusát másodsorú jelenteti meg; a nagyszabású *Korán*-vállalkozást pedig — amely a világ akármelyik nagy tudományos kiadványának hírnevét öregbíthetné — egyedül finanszírozza.

Az egyik világvallás, az iszlám szent könyve, a VI–VII. században élt Mohamed „istentől sugalmazott kijelentéseit” egybegyűjtő

KORÁN

Simon Róbert „több mint húszesztendőös kutatómunkájának eredményeként” jelent meg magyarul. A szerző, aki 1967-ben publikálta *Az iszlám keletkezése* című könyvét, majd egyéb munkái mellett 1981-ben „az iszlámtudomány megteremtőjének” tartott nagy magyar tudós, Goldziher Ignác művelődéstörténeti tanulmányait tette hozzáférhetővé, azt a felfogást vallja tárgyáról, hogy az iszlám kialakulása „a legszorosabban összefügg a késő antik, a korai középkori világtörténelem szinte minden lényeges mozzanatával, ugyanakkor a kívülről kapott hatásokat... a lehető legönállóbban használja föl, s hoz létre valami olyan, fejlődésre nyitott és folyamatos megújulásra képes társadalmi integrációs sémát, amelynek vitalitása ma is bámulatba ejti az elfogulatlan szemlélőt”. *Simon Róbert* több mint félezer lapnyi értelmező jegyzettel és tanulmánnyal tárja fel s magyarázza *A Korán világát* (a fordításhoz járuló második kötetnek ez a címe) — Goldziher után megint olyan magas szinten, hogy teljesítményéről csak szaktudományában jártas specialista mondhat érvényes

véleményt. Nem is vállalkozhatom hát többre, mint hogy kiemelem megközelítésmódjának azt az erőteljes jellegzetességét, hogy az iszlám és a *Korán* világát nem a hagyományos európai beidegződésekkel szemléli, hanem mint „nem-európai történelmi alakulatot”, s értelmezéséhez kidolgozza „azt a fogalmi apparátust, azokat a kategóriákat, amelyek csak erre a történelmi képződményre érvényesek”.

A *Koránból* egy 1983-as angol felmérés szerint „az európai nyelveken 106 fordítás létezik”. Magyar *Korán*-fordítás már 1831-ben megjelent Kassán: a Marracci-féle 1698-as latin átültetés nyomán készült, bizonyos Buzitai Szedlmayer Imre és Gedeon György magyaráította. *Simon Róbert* elismeréssel adózik *Ludovico Marracci* „negyvenéves előtanulmányokra építő” nagy munkájának, de hazai elődei — másokkal együtt — azért nem említheti, mert teljesítményük a tudomány mérlegén súlytalan, hiszen a *Korán* nem közvetítő nyelvből készült fordításának feladata elsősorban értelmezési feladat. *Simon Róbert* ezért tekinti saját fordítását bölcs szerénységgel csupán „a kommentárban és a tanulmányban lecsapódott értelmezés termékeknek, úgyszólván ráadásnak”. *Helmuth von Blasenapp*, *Az öt világvallás* monográfiusa azt tanácsolja a *Korán*nal ismerkedő európai olvasónak, leghelyesebb, „ha a *Korán* olvasását hátulról kezdi... a szent könyv lebilincselő részével”. A magyar érdeklődőhöz szólva azzal toldhatom meg e praktikus tanácsot: legjobb lesz *Simon Róbert* tanulmányával elkezdni a *Korán* szövegével való megismerkedést.

A latinul írt XIV. századi

KÉPES KRÓNIKA

a magyar történelem és a nemzeti önismeret egyik szerencsésen fennmaradt „szent könyve”. A magyar mondavilág legismertebb történeteit például „a *Képes krónika* közvetítette számunkra”; írja vagy inkább egybeszerkesztője — akit újabbban már nem azonosítanak *Kálty Márkkal* — „úgy szerkeszti meg számos középkori forrásból művét, hogy a reneszánsz hajnalán átmenti az egyház által semmibe vett vagy éppen feledésre ítélt mondákat és hősi regényes történeteket”. *Dercsényi Dezsőnek* a krónikára vonatkozó korábbi kutatások megállapításait összegező és továbbfejlesztő utószavából idéztem, de bőven szemelgethetünk *Kristó Gyula* kimerítő történet-szi jegyzeteiből vagy *Csapodiné Gárdonyi Klára* illusztrációleírásaiból is. *Maradjunk* azonban csak az illusztrációknál, mert krónikánk éppen a kezdetüket, az iniciálékat kísérő színes rajzok, az úgynevezett minia-

túrák miatt kapta a *képes* jelzőt, s a legtöbb szakmai újdonsággal is a mindenki számára élményt nyújtó képek megítélése szolgál. *Dercsényi Dezső* immár közmegegyezésként szögezheti le — amit finom megfigyelésekkel többször is megerősít —, hogy a krónika képeinek mestere (a miniatör) magyarországi volt: *Nagy Lajos* király festőműhelyében dolgozott, s alighanem több társával együtt hozta létre szöveg és kép olyan művészi együttesét, amelyben a kép jobbára többet mer elmondani a szövegnél. A „mesélő kedvű” miniatör ugyanis többet és mást is tud, mint az író: jól ismeri a királyi családot, a legendákat, a mondákat és a mindennapi életet; valóságúsága különösen éles szemű megfigyelőre vall, rajzoljon bár a betűk öblébe oltott meszet kavaró munkást vagy szűrős-gubás hegyi haramiát, olasz divatú, harisnyanadrágos lovagot vagy kaftános, süveges kun vitézt, karcsú agarat vagy testes csobolyót. A művészettörténész joggal látja „első világi tárgyú kódexünket” a középkori magyar könyvfestő művészet „házánkban készült és a legmagasabb európai szinthez közel álló alkotásának”.

Megítélésem szerint csak egyetlen miniatúra, *A történetirő* ábrázoló kép nem kap jelentőségéhez mért méltatást, jóllehet a *Képes krónika* manapság oly divatosá vált, kelendő posztereken, plakátokon és nap-tárlakon sokszorosított rajzai közül ez a legismertebb; már *Buday György* híres fametszete is népszerűsítette; egyik tudományos intézetünk nemrég választotta emblémájául. A szakállas történetirő pulpitusnál, írópadban ül és elmélyülten dolgozik, kinyitott kódexbe ír, mégpedig *mindkét kezével!* Ez így persze szakszerűtlen megfigyelés: csak a jobb kezébe fogott tollal írja a szép fekete és piros tintás sorokat (két tintatartója, egy-egy görbe szarv, ott függ az írópalc oldalán), a másik keze úgynevezett „vakarókéssel lefogja a pergamenlapot”, hogy azonnal törölhesse, javíthassa, amit elhibáz. A történetirő (aki a kódex-elhatók szerint éppúgy lehet *Mózes próféta* is, mint a szerző vagy a másoló, netán „mindezeket együttesen jelképezi”) rendkívül szuggesztív figura: legteljesebb elmélyültsége, mindkét kezét serény munkával elfoglaló totális odaadása mai értelmezés szerint a felmagasztosított munka eszményét fogalmazza meg. Én ezt a miniatúrát a két kézzel végzett munkára, az intenzív tevékenység apoteózisának nevezném. 1987 utolsó napjaiban hadd irányítsam rá a figyelmet erre a szép jelképünkre: 1988-tól kezdődően igencsak szükségünk lesz rá, hogy a mindkét kezét teljes erőmegfeszítéssel munkára fogó történetirő példáját kövessük.